

*Т. В. Шлапко, асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права  
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”*

## ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОМОЧНИХ СУБ'ЄКТІВ ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ПО ІНВАЛІДНОСТІ В СОЛІДАРНІЙ ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ

*Стаття присвячена з'ясуванню окремих особливостей фізичних осіб – правомочних суб'єктів пенсійних правовідносин по інвалідності. Звернено увагу на застосування понять “фізична особа” та “пенсіонер”, а також їх значення для виникнення та реалізації пенсійних правовідносин по інвалідності.*

*Ключові слова: правомочний суб'єкт у пенсійних правовідносинах, фізична особа, пенсіонер, правовий статус правомочного суб'єкта, пенсійна правосуб'єктність правомочного суб'єкта, правоздатність, дієздатність.*

**Постановка проблеми.** Визначення категорії пенсійних правовідносин та особливостей їх елементів є складним і важливим питанням у сучасній науці права соціального забезпечення. Обумовлено це перш за все тим, що саме у правовідносинах реалізується суб'єктивне право особи одержувати пенсію по інвалідності при настанні передбаченого пенсійними нормами соціального ризику – інвалідності. Під суб'єктами права на пенсію розуміють учасників пенсійних правовідносин, які на підставі пенсійного законодавства мають відповідні права та обов'язки. Виявлення та розкриття суб'єктного складу пенсійних правовідносин по інвалідності сприяє їх детальному і різнобічному розумінню.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Дослідженню суб'єктів правовідносин, у тому числі і пенсійних, приділено велику увагу в літературі такими науковцями, як С. С. Алексєєв, В. С. Андрєєв, Я. М. Фогель, О. Д. Зайкін, Р. І. Іванова, Е. Г. Тучкова, Б. І. Сташків, О. Г. Чутчева, О. І. Кульчицька та ін.

**Невирішені раніше частини загальної проблеми.** На сьогодні не існує єдиного наукового підходу до вирішення деяких дискусійних питань, зокрема: хто саме може бути правомочним суб'єктом пенсійного правовідношення, щодо виникнення пенсійної правосуб'єктності, особливостей її виникнення та ін. У зв'язку з цим постає необхідність дослідження категорії правомочного суб'єкта у пенсійних правовідносинах по інвалідності.

**Метою даної статті** є аналіз теоретичних поглядів на таку категорію, як суб'єкт правовідносин взагалі та правомочних суб'єктів пенсійних правовідносин по інвалідності зокрема, а також визначення категорій

правоздатності, дієздатності, правосуб'єктності, правового статусу правомочних суб'єктів пенсійних правовідносин по інвалідності.

**Виклад основного матеріалу.** Щодо суб'єктів правовідносин основні дискусії загальнотеоретичного характеру велися з приводу:

1. Самого факту включення суб'єкта у склад правовідношення. Так, Ю. К. Толстой вказує, що суб'єкти правовідносин належать до передумов правовідносин [1, с. 3]. А на думку С. Ф. Кечекьяна, правовідносини включають у свій склад суб'єктів [2, с. 86]. Безперечно, за відсутності суб'єктів правовідносин і самі правовідносини не виникають, але крім цього, права та обов'язки не можуть реалізовуватись у правовідносинах без носіїв цих прав та обов'язків. Отже, суб'єкт – це обов'язковий елемент правовідношення.

2. Співвідношення понять “суб'єкт права” та “суб'єкт правовідношення”. Поняття “суб'єкт права” включає в себе поняття “суб'єкт правовідношення”, оскільки не кожний суб'єкт права обов'язково стає суб'єктом правовідношення [3, с. 174], однак кожний суб'єкт правовідношення є суб'єктом права. Звідси випливає, що суб'єктами права можуть бути як особи, які можуть брати участь у правовідносинах, так і особи, які беруть участь у правовідносинах.

Дискусії, які безпосередньо стосуються суб'єктів пенсійних правовідносин, у тому числі і по інвалідності, ведуться в основному навколо питань щодо того, хто саме може бути правомочним суб'єктом пенсійного правовідношення та щодо пенсійної правосуб'єктності.

Суб'єкт правовідносин з соціального забезпечення, наділений відповідним правом на

той чи інший вид соціального забезпечення, науковцями називається правомочним [4, с. 73; 5, с. 66] чи уповноваженим суб'єктом [6, с. 31]. Застосування ж терміна “уповноважена особа” [7, с. 18] є недоречним, оскільки нею може бути посадова особа, наділена відповідними повноваженнями для виконання певних постійних або тимчасових завдань державного або громадського характеру; посадова особа, уповноважена на постійній або тимчасовій основі представляти інтереси держави у відповідній міжнародній організації; посадова особа, уповноважена представляти на постійній або тимчасовій основі інтереси одного державного органу в іншому або певного центрального органу державної влади на місцях і підпорядкована цьому органу; юридична або фізична особа, яка наділена на підставі довіреності чи іншого офіційного документа повноваженнями представляти інтереси та вчиняти окремі значущі дії від імені певної особи або держави [8, с. 216]. А передбачена законом можливість учасника правовідносин здійснювати певні дії або вимагати їх від іншого учасника цих правовідносин і є правомочністю [9, с. 46]. Оскільки дана категорія може застосовуватись для характеристики учасника будь-яких правовідносин, у тому числі і пенсійних, то суб'єкта пенсійних правовідносин по інвалідності, наділеного відповідним правом на такий вид соціального забезпечення як пенсія, також слід вважати правомочним суб'єктом.

У науці права соціального забезпечення в різних джерелах правомочним суб'єктом визнається фізична особа [10, с. 100; 11, с. 51; 12, с. 161; 13, с. 52; 14, с. 30], або громадянин [15, с. 69–70; 16, с. 52; 17, с. 121; 18, с. 39; 19, с. 18; 20, с. 102; 21, с. 97].

Поняття “фізична особа” використовується для позначення індивідуального суб'єкта права і є ідентичним поняттям “людина”, “індивід” [22, с. 6]. Відповідно до ст. 24 Цивільного кодексу України людина як учасник цивільних правовідносин вважається фізичною особою [23]. На відміну від цивільного, пенсійне законодавство не містить прямої вказівки, що правомочними суб'єктами у пенсійних правовідносинах є саме фізичні особи, визначаючи лише термін “застрахована особа” як фізична особа, наділена певними ознаками, та зазначаючи 18 категорій осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, і закріплюючи право громадян України на отримання пенсій із солідарної системи. Але тут слід відмітити, що застрахована особа хоча і вважається суб'єктом

солідарної пенсійної системи, але не є учасником пенсійних правовідносин. Термін “громадянин” згадується і в ч. 1 ст. 46 Конституції України [24], яка передбачає право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, у старості та в інших випадках. У той же час, виходячи з аналізу ч. 1 ст. 26 Конституції України, ст. 11 Закону України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 4 лютого 1994 р. [25], та ч. 4 ст. 8 Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” [26], зрозуміло, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, в тому числі мають право на отримання пенсійних виплат із системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, як і громадяни України, на умовах та в порядку, передбачених Законом України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Виходячи з цього, доцільно було б у Законі України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” окремою статтею закріпити норму, що людина як учасник пенсійних правовідносин вважається фізичною особою і нею визнається громадянин України, іноземець, особа без громадянства, а у п. 1 ч. 1 ст. 8 цього ж закону при визначенні осіб, які мають право на отримання пенсій, замість “громадяни України” вказати “фізичні особи”.

Таким чином, правомочним суб'єктом у пенсійних правовідносинах по інвалідності в солідарній системі є фізична особа. Фізична особа, яка визнана в установленому порядку інвалідом внаслідок загального захворювання і має необхідний страховий стаж, визначений ст. 32 Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”, за умови дотримання визначених пенсійним законодавством процедур може набути статусу пенсіонера. Ст. 1 Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” закріплює, що пенсіонером є особа, яка відповідно до цього закону отримує пенсію, довічну пенсію, або члени її сім'ї, що отримують пенсію в разі смерті цієї особи у випадках, передбачених цим законом. Тобто законодавець застосовує дане поняття щодо тих

особ, яким надається пенсійне забезпечення тільки за цим законом. Думки науковців з приводу визначення дефініції “пенсіонер” зводяться до того, що це особа, яка отримує пенсію [27, с. 472], або особа, яка, беручи участь у пенсійному правовідношенні, має право на отримання пенсії певного виду [28, с. 193; 29, с. 107], чи особа, що у зв'язку із рішенням компетентного органу про призначення відповідного виду пенсії має право на її отримання [30, с. 156–157]. Кожний з цих поглядів заслуговує на увагу, і враховуючи ці теоретичні визначення, пенсіонером по інвалідності в солідарній системі слід вважати фізичну особу, яка внаслідок визнання її в установленому порядку інвалідом загального захворювання, за наявності необхідного страхового стажу бере участь у пенсійних правовідносинах по інвалідності в солідарній системі та у зв'язку з рішенням органу Пенсійного фонду України про призначення відповідного виду пенсії отримує пенсію по інвалідності в розмірах і в порядку, визначеному законодавством, або має право на її отримання. Отже, саме пенсіонер і буде вважатися правомочним суб'єктом у матеріальних пенсійних правовідносинах по інвалідності.

Характеризуючи правомочних суб'єктів пенсійних правовідносин, слід звернути увагу на такі категорії, як правоздатність, дієздатність, правосуб'єктність та правовий статус.

Будь-яка особа може стати учасником конкретного правовідношення, а саме пенсійного правовідношення по інвалідності, лише за умови наявності у неї правосуб'єктності, яка є соціально-юридичною властивістю, оскільки її характер і зміст залежить від стану пенсійного законодавства. Значення такої ознаки, як пенсійна правосуб'єктність, полягає в тому, що вона виступає критерієм віднесення того або іншого суб'єкта права виключно до виду суб'єктів пенсійного права. В юридичній літературі висловлені різні погляди щодо поняття правосуб'єктності. Автор дотримується думки науковців, які вважають правосуб'єктність цілісним явищем, що складається з правоздатності і дієздатності, і характеризується як здатність бути носієм прав та обов'язків [31, с. 201; 6, с. 31]. Деліктоздатність, тобто здатність особи нести юридичну відповідальність за скоєні правопорушення, логічно вважати однією зі складових дієздатності, і аналогічно пенсійну деліктоздатність – складовою пенсійної дієздатності. Хоча в теорії права також існує позиція, згідно з якою до складу

правосуб'єктності окремим елементом входить деліктоздатність [32, с. 192]. Однак юридична відповідальність – це закріплений у законодавстві і забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належали [33, с. 149], а здатність нести обов'язки і є, по суті, дієздатністю особи.

Щодо співвідношення правосуб'єктності та правового статусу також існують різні підходи: одні науковці вважають правосуб'єктність передумовою набуття учасником суспільного життя статусу суб'єкта правовідносин [33, с. 83], інші включають її в правовий статус як структурний елемент [34, с. 75; 35, с. 146] або ж навпаки – правовий статус називають елементом правосуб'єктності [36, с. 231–232; 37, с. 87]. Існує також думка, що це тотожні поняття [22, с. 64]. Категорія “правовий статус” використовується всіма галузями права (не є винятком і право соціального забезпечення) з приводу фіксації того чи іншого суб'єкта права в правовій системі. Безперечно, правовий статус є складним за своєю структурою, оскільки містить декілька структурних елементів, так званий “набір” яких варіюється науковцями залежно від спрощеного чи широкого розуміння його структури. Представники спрощеного розуміння структури під статусом суб'єкта права або правовим статусом суб'єкта розуміють його правовий стан, який характеризується комплексом (системою) юридичних прав і обов'язків, що законодавчо закріплюються державою в конституціях та інших нормативних юридичних актах [38, с. 24]. Єдиної думки з приводу визначення структури правового статусу у широкому розумінні серед науковців немає [39, с. 418–421]. На думку автора, правосуб'єктність правомочної особи у сфері пенсійного забезпечення по інвалідності є одним із структурних елементів її правового статусу, поряд із встановленими пенсійним законодавством основними правами та обов'язками, гарантіями реалізації прав та обов'язків, відповідальністю за невиконання обов'язків.

При характеристиці правового статусу фізичної особи – суб'єкта права на пенсію найбільш дискусійним є питання розуміння правоздатності та дієздатності. З приводу правоздатності можна сформулювати такі найбільш важливі наукові позиції:

1. Правоздатність як здатність особи мати права та обов'язки виникає у неї з моменту народження і припиняється у момент її смерті

[40, с. 46; 41, с. 252; 42, с. 51; 43, с. 69; 14, с. 30]. Тобто галузева правоздатність нічим не відрізняється від загальної.

2. Правоздатність поділяється на загальну, галузеву та спеціальну [44, с. 144; 45, с. 188]. Виникнення правоздатності у правомочного суб'єкта у сфері пенсійного забезпечення по інвалідності пов'язується з початком суспільно корисної діяльності [17, с. 122; 29, с. 39] чи настанням об'єктивних підстав для одержання пенсії [21, с. 88–90; 46, с. 66]. Обґрунтовується також виділення не лише спеціальної, а і видової та підвидової правоздатності [46, с. 61–67; 21, с. 88, 47, с. 165].

Здатність особи бути носієм прав і обов'язків у пенсійних правовідносинах по інвалідності в солідарній системі виникає з настанням інвалідності внаслідок загального захворювання, а отже, правоздатність буде спеціальною.

Виникнення дієздатності у правомочної особи у сфері пенсійного забезпечення по інвалідності пов'язується з досягненням певного віку [29, с. 39; 40, с. 46; 41, с. 256; 43, с. 68–69; 47, с. 168; 48, с. 92] або з моментом виникнення права на відповідний вид забезпечення [28, с. 94; 20, с. 102; 21, с. 95; 13, с. 54; 14, с. 30; 49, с. 84]. Умови настання дієздатності, як здатності правомочного суб'єкта набувати своїми діями суб'єктивні права та здійснювати обов'язки, передбачені пенсійним законодавством та диференціюються залежно від виду пенсійних правовідносин. Отже, дієздатність особи у пенсійних правовідносинах по інвалідності в солідарній системі є спеціальною і виникає з настанням інвалідності внаслідок загального захворювання та наявності певного страхового стажу.

**Висновки.** Правомочним суб'єктом у пенсійних правовідносинах по інвалідності в солідарній системі слід вважати фізичну особу, яка наділена певним правовим статусом. Важливе значення мають усі елементи правового статусу правомочного суб'єкта, але визначення правоздатності та дієздатності як найбільш дискусійних питань необхідно для більш правильного і ґрунтовного його розуміння. Для персоніфікації правомочної сторони матеріальних пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі слід використовувати термін “пенсіонер по інвалідності”, особливості правового статусу якого будуть визначатися видом пенсії, а саме пенсії по інвалідності, на яку виникло право у фізичної особи.

### Список літератури

1. Толстой Ю. К. К теории правоотношения [Текст] / Ю. К. Толстой; Ленинградский Орден Ленина государственный университет им. А. А. Жданова. – Л. : Изд-во Ленингр. государственного ун-та, 1959. – 88 с.
2. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе [Текст] / С. Ф. Кечекьян; Институт права им. А. Я. Вышинского. – М. : Издательство АН СССР, 1958. – 187 с.
3. Ямпольская Ц. А. О субъективных правах советских граждан и их гарантиях [Текст] / Ц. А. Ямпольская // Вопросы советского государственного права. – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – С. 145–226.
4. Советское право социального обеспечения [Текст] : учеб. пособ. / под ред. П. М. Маргиева. – М. : Юрид. лит., 1989. – 400 с.
5. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України [Текст] : навч. посіб. / М. Д. Бойко. – К. : Олан, 2004. – 312 с.
6. Синчук С. М. Право соціального забезпечення України [Текст] : навч. посіб. / С. М. Синчук, В. Я. Бурак; [за ред. Синчук С. М.] – К. : Знання, 2003. – 306 с.
7. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення [Текст] : навч. посіб. / І. С. Ярошенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 232 с.
8. Юридична енциклопедія [Текст] : у 6 т. / [редкол. : Шемшученко Ю. С. (голова редкол.) та ін.]; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Видавництво “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. – К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 6 : Т–Я. – 2004. – 768 с.
9. Юридична енциклопедія [Текст] : у 6 т. / [редкол. : Шемшученко Ю. С. (голова редкол.) та ін.]; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Видавництво “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. – К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.
10. Стаховська Н. М. Відносини в праві соціального забезпечення [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Стаховська Наталя Михайлівна. – К., 2000. – 203 с.
11. Сивак С. М. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Сивак Світлана Миколаївна. – Львів, 1999. – 170 с.
12. Право соціального забезпечення в Україні [Текст] : підруч. / за заг. ред. С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – Харків : Видавництво “ФІНН”, 2009. – 434 с.
13. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения [Текст] / Е. Е. Мачульская. – М. : Международный центр финансово-экономического развития, 1997. – 208 с.
14. Синчук С. М. Право соціального забезпечення України [Текст] : навч. посіб. / С. М. Синчук, В. Я. Бурак; [за ред. Синчук С. М.] – [2 вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 318 с.
15. Право социального обеспечения [Текст] : учеб. пособ. / под ред. К. Н. Гусова. – М. : Проспект, 2000. – 344 с.
16. Советское пенсионное право [Текст] : учеб. пособ. [для сред. спец. учеб. заведений и курсов повышения квалиф. руковод. работ. сис. соц. обеспеч.] / под ред. М. Л. Захарова. – М. : Юридическая литература, 1974. – 432 с.
17. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СССР [Текст] : учеб. / В. С. Андреев. – [2 изд., доп. и перераб.]. – М. : Юридическая литература, 1987. – 352 с.
18. Тучкова Э. Г. Общие вопросы советского пенсионного права [Текст] : учеб. пособ. / Э. Г. Тучкова; Всесоюзный юридический заочный институт. – М. : ВЮЗИ, 1986. – 79 с.
19. Бойко М. Д. Право пенсійного забезпечення в Україні [Текст] : навч. посіб. / М. Д. Бойко. – [Вид. 2-е, випр. і доп.]. – К. : Атіка, 2006. – 356 с.
20. Захаров М. Л. Право социального обеспечения России [Текст] : учеб. / М. Л. Захаров, Э. Г. Тучкова. – М. : Издательство БЕК, 2001. – 376 с.
21. Иванова Р. И. Правоотношения по социальному обеспечению в СССР [Текст] : монография / Р. И. Иванова. – М. : Издательство Московского университета, 1986. – 176 с.
22. Бегичев Б. К. Трудовая правоспособность советских граждан [Текст] / Б. К. Бегичев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 248 с.
23. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [Текст] // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
24. Конституція України [Текст] : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
25. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства [Текст] : закон України від 4 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 161.
26. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Текст] : закон України від 9 липня 2003 року // ВВР. – 2003. – № 49–51. – Ст. 376.
27. Юридична енциклопедія [Текст] : у 6 т. / [Редкол. : Шемшученко Ю. С. (голова редкол.) та ін.]; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Видавництво “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. – К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 4 : Н–П. – 2002. – 720 с.
28. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні [Текст] : підручник [для студ. ВНЗ, що навч. за фахом “Правознавство”] / І. М. Сирота; Одеська національна юридична академія. – [Вид. 7-е, перероб. і доп.]. – Х. : Одіссей, 2007. – 408 с.

29. Тучкова Э. Г. Общие вопросы советского пенсионного права [Текст] : учеб. пособ. / Э. Г. Тучкова; Всесоюзный юридический заочный институт. – М. : ВЮЗИ, 1986. – 79 с.
30. Дідковська Т. О. Пенсійне забезпечення працівників на роботах зі шкідливими та важкими умовами праці [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. / Дідковська Тетяна Олександрівна. – Х., 2008. – 208 с.
31. Матузов Н. И. Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права [Текст] / Н. И. Матузов. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1972. – 292 с.
32. Загальна теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. / [Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. та ін.]. – К. : Юрінком, 1997. – 258 с.
33. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави [Текст] : навч. посіб. / П. М. Рабінович. – Видання 5-те, зі змінами. – К. : Атіка. – 2001. – 176 с.
34. Коваль Л. В. Адміністративне право [Текст] : курс лекцій / Л. В. Коваль. – К. : Вентурі, 1996. – 207 с.
35. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве [Текст] / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1966. – 187 с.
36. Александров Н. Г. Право и законность в период развернутого строительства коммунизма [Текст] / Н. Г. Александров. – М. : Госюриздат, 1961. – 271 с.
37. Мальцев Г. В. Социалистическое право и свобода личности. Теоретические вопросы [Текст] / Г. В. Мальцев. – М. : Юрид. лит., 1968. – 143 с.
38. Витрук Н. В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе [Текст] / Н. В. Витрук. – М. : "Наука", 1979. – 229 с.
39. Окунев І. Юридична конструкція правового статусу суб'єкта права [Текст] / І. Окунев // Правова держава : щорічник наукових праць. – Випуск 17. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – С. 416–423.
40. Фогель Я. М. Право на пенсию и его гарантии [Текст] / Я. М. Фогель. – М. : Юридическая литература, 1972. – 180 с.
41. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення [Текст] : навч. посіб. / Б. І. Сташків. – К. : Знання, 2005. – 405 с.
42. Сивак С.М. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Сивак Світлана Миколаївна. – Львів, 1999. – 170 с.
43. Чутчева О. Г. Громадяни як суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин: теорія і практика [Текст] / О. Г. Чутчева // Право України. – 2003. – № 7. – С. 65–69.
44. Алексеев С. С. Общая теория права [Текст] : курс в 2 т. / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1981. Т. II. – 1982. – 360 с.
45. Общая теория права и государства [Текст] : учеб. / [Афанасьев В. С., Герасимов А. П., Гойман В. И. и др.]; под ред. В. В. Лазарева. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристъ, 1996. – 472 с.
46. Зайкин А. Д. Правоотношение по пенсионному обеспечению [Текст] / А. Д. Зайкин; [под ред. проф. Н. Г. Александрова]. – М. : Издательство Московского университета, 1974. – 191 с.
47. Правове регулювання трудових відносин наукових (науково-педагогічних) працівників [Текст] : монографія / [Баранюк Ю. В., Дріжчана С. В., Скоробагатько А. В. та ін.]; [відп. ред. Н. М. Хуторян]. – К. : Юридична думка, 2005. – 240 с.
48. Кульчицька О. І. Суб'єкти права соціального забезпечення України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. / Кульчицька Олена Іванівна. – Львів, 2007. – 188 с.
49. Советское право социального обеспечения [Текст] : учеб. пособ. / [Зайкин А. Д., Иванова Р. И., Тарасова В. А., Егоров А. Н., Коняхин Л. Г.]; под ред. А. Д. Зайкина. – М. : Издательство МГУ, 1982. – 263 с.

Отримано 09.02.2012

#### *Аннотація*

*Статья посвящена выявлению отдельных особенностей физических лиц – правомочных субъектов пенсионных правоотношений по инвалидности. Обращено внимание на применение понятий “физическое лицо” и “пенсионер”, а также их значение для возникновения и реализации пенсионных правоотношений по инвалидности.*

#### *Summary*

*The article is devoted to identifying the features of individuals – which is the subject of Legal Disability Retirement Law Relationships. The attention has been paid to the application of the concepts “individual” and “retired person”, and their importance to the emergence and implementation of Disability Retirement Law Relationships.*

Шлапко, Т.В. Особливості правомочних суб'єктів пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі / Т.В. Шлапко // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1 (6). – С. 136-141.